

УДК 35

ФОМЕНКО Тетяна Вадимівна,

аспірант ДРІДУ НАДУ

**ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
У СФЕРІ ДОБРОБУТУ ТВАРИН
(НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ)**

Досліджується взаємозв'язок ідей сталого розвитку та формування основ публічно-приватного партнерства у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. Аналізуються дослідження науковців щодо нормативного регулювання сфери захисту тварин від жорстокого поводження. На основі законодавства України пропонуються шляхи подальшої взаємодії органів місцевого самоврядування та представників громади і бізнесу з метою надання якісних публічних послуг, безпеки та поліпшення умов життя в громадах.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, добробут тварин, сталий розвиток, місцеве самоврядування, громадські організації, публічні послуги, захист тварин від жорстокого поводження.

Fomenko T. V. Preconditions of the public-private partnership forming in the field of animal' welfare (on the basis of sustainable development concept)

The article investigates interrelation of ideas of sustainable development and formation of the foundations of the public-private partnership in the field of animal protection from cruel treatment. Researches of scientists concerning the normative regulation of the sphere of animal protection from cruel treatment are analysed. On the basis of the legislation of Ukraine, the ways of further interaction between local governments and representatives of the public and business in order to provide high-quality public services, security and improve living conditions in communities are proposed.

Key words: public-private partnership, welfare, sustainable development, local governments, public organizations, public service, local governments.

Постановка проблеми. В умовах розвитку громадянського суспільства відповідно до принципів належного врядування громадам необхідно відчувати наслідки, які настають від прийняття ефективних управлінських рішень та вмілого залучення фінансових ресурсів для вирішення проблем місцевого значення. Процеси децентралізації змушують громади зрозуміти, що вони можуть контролювати власні фінансові надходження та спрямовувати ресурси на ті сфери суспільного життя, які є важливими для конкретних територій з метою поліпшення умов життя, безпеки та розвитку. Усвідомлення необхідності дотримуватися принципів концепції сталого розвитку, суспільні та адміністративні трансформації поступово створюють в Україні нові передумови для взаємодії та співробітництва бізнесу, громад та публічних органів влади, особливо у сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження. Формування публічно-приватного партнерства у цій специфічній сфері в межах концепції сталого розвитку з урахуванням міжнародного досвіду не може залишитися поза увагою науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці достатньо розробленими є нормативно-правове забезпечення, документи та юридичні передумови співробітництва у сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження. Науковці досліджували: чинні регіональні міжнародні договори, регіональні угоди у сфері забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження (Н. Зубченко); особливості формування та основні складники сталого розвитку на різних рівнях (О. Кононенко); упровадження ідей сталого розвитку, екологічної культури та освіти, перспектив сталого розвитку міста, становлення та розвиток громадянського суспільства в Україні (Є. Борщук, В. Загорський, Т. Крушельницька, Л. Івашова та ін.); підходи до визначення громадських цінностей у проектах публічно-приватного партнерства як перспективного інструменту сталого розвитку, можливості та потенціал застосування цього інструменту для реалізації інфраструктурних проектів надання публічних послуг в Україні, за умов державної підтримки в цій сфері, а також світовий досвід фінансування приватним сектором публічних послуг і публічної інфраструктури,

шляхи адаптації такого досвіду до українських реалій (Н. Мушинська, І. Запатріна, О. Длугопольський, А. Жуковська).

Сфера добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження підпадає під дію принципів концепції сталого розвитку в загальному вигляді. Питання щодо добробуту тварин на певних територіях постійно постає перед органами місцевого самоврядування та громадою території, тож публічно-приватне партнерство в цій сфері може стати дієвим інструментом для співробітництва усередині громади заради збереження біорізноманіття для майбутніх поколінь громадян, що відповідає принципам сталого розвитку, а також сприяння економічному та соціальному зростанню регіону. Проте публічно-приватне партнерство у цій сфері та надання публічних послуг такого виду комплексно не досліджувалося в науці державного управління, тож потребує більшої уваги науковців.

Мета статті полягає у визначенні та дослідженні передумов формування публічно-приватного партнерства у сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження в умовах посилення впливу ідей та принципів концепції сталого розвитку в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. За останні декілька століть значно поглибилися кризові явища щодо глобальних екологічних змін клімату, здебільшого через господарську діяльність людини. Шкода навколишньому середовищу зазвичай завдавалася не навмисно, а через низький рівень екологічних знань осіб, що приймають рішення [3, с. 168]. Поступово екологічна криза починає сприйматися не стільки як загроза лише дикій природі, а як безпосередньо загроза існуванню людини, суспільства. Слід констатувати, що внаслідок усвідомлення цих загроз посилюється вплив концепції сталого розвитку на прийняття державноуправлінських рішень у світі та в Україні. Сучасне суспільство починає замислюватися над питанням що варто змінити, щоб вижити [3, с. 168]. Усе частіше критично сприймаються невинуваті жорстоке ставлення до тварин у розважальній індустрії чи на вулицях, забруднення навколишнього середовища великими промисловими підприємствами та надмірне використання природних ресурсів державними та приватними підприємствами. Громади ініціюють та пропонують місцевим органам влади шляхи регулювання цих питань, встановлюють громадський контроль за цими процесами. Сьогодні стає важливим приймати управлінські рішення з урахуванням гармонійного розвитку економіки, екології та задоволення соціальних потреб населення, тобто

комплексного поліпшення життєвих умов, підвищення добробуту громадян із поміркованим використанням природних ресурсів відповідно до п'яти принципів концепції сталого розвитку. Серед них виділяють такі, як:

1. Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру для того, щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

2. Обмеження, які існують у галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані із сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також зі здатністю біосфери до самовідновлення.

3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучніше життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф – злидні, які стали у світі звичайним явищем.

4. Необхідно узгодити запити тих, хто користується надмірними ресурсами (грошовими, матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема стосовно використання енергії.

5. Темпи зростання кількості населення повинні бути узгоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що постійно змінюється через вплив людської діяльності.

У цьому контексті особливого значення набуває активність громад щодо збереження довкілля в аспекті захисту тварин від жорстокого поводження. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» таким поводженням визначено: «...знуцання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесні ушкодження, каліцтво або призвело до загибелі, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх та сільськогосподарських тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин» [9]. Саме ця норма закону дозволяє і, більше того, зобов'язує долучитися всіх громадян до збереження довкілля як цінності.

Останнім часом змінився світогляд та гуманістичні цінності, а отже, у світі виникли громадські організації, які впливають на уряди країн з метою інституційних змін у державі та які ведуть активну просвітницьку діяльність у суспільстві. Важливого значення набувають природоохоронні та зоозахисні організації внаслідок

активної громадської позиції і в Україні. Зважаючи на основні принципи та цілі концепції сталого розвитку такі суспільні зміни можна вважати важливою частиною процесу переходу України до сталого розвитку. Такі зміни в суспільстві слід особливо підтримувати на рівні місцевого самоврядування. Адже саме на місцевому рівні розробляються програми та моделі регулювання господарської діяльності відповідно до принципів концепції сталого розвитку, які б захищали інтереси громади, не погіршували екологічної ситуації на території громади.

Відповідно до ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування «...принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону» [5]. У цьому положенні закладено передумови та можливість для органів місцевого самоврядування впливати на господарську діяльність підприємств та організацій на підконтрольних їм територіях з метою підтримки та розвитку екологічного та природоохоронного підприємництва. Це сприятиме розвитку екологічних проектів, які можуть втілюватися за підтримки місцевої влади.

Позитивними прикладами для України на шляху формування та виховання гуманного і дбайливого ставлення до тварин, поміркованого використання природних ресурсів, збереження довкілля є досвід країн, які постійно беруть участь у конференціях ООН щодо сталого розвитку. Окремі питання щодо добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження не є ключовими у цілях сталого розвитку, проте набувають позитивних наслідків упровадження основних його положень, принципів до процесів управління державою та місцевими справами. Такі зміни починаються на локальному рівні і повинні бути підтримані за допомогою державних програм відповідно до міжнародних зобов'язань держави, оскільки запобігання екологічній катастрофі, що є ключовою метою сталого розвитку, неможливе виключно на місцевому або регіональному рівні.

Прикладом співробітництва держав на глобальному рівні є Північноамериканська угода щодо співпраці в галузі охорони навколишнього середовища між країнами Північної Америки. Це не єдиний міжнародний договір Північної Америки, проте унікальний за широтою своїх завдань. Дії країн цього регіону на глобальному рівні загалом відповідають цілям концепції сталого розвитку та поліпшують стан навколишнього середовища та добробуту тварин у регіоні [4,

с. 104]. Інший регіон, Південно-Східна Азія, розглядається як єдина екосистема, де проходить апробація концепції сталого розвитку. Це показник якісного переходу міжнародного праворозуміння від антропоцентричного рівня до біосферного [4, с. 105].

Згідно з концепцією сталого розвитку причинами масштабного зменшення територій природного проживання тварин є господарська діяльність людини та споживче ставлення до природи. Такі дії людини створюють нові умови та новітні ареали існування тварин. Мається на увазі розростання міст та розвиток розважальної індустрії із залученням тварин, але здебільшого без урахування їх природних прав. П. Сінгер вважає за необхідне визнання за тваринами прав унаслідок їх здатності до чуттєвого сприйняття болю. Дослідник зазначає, що: «...майже всі зовнішні ознаки, які проявляються у людей, коли вони відчують біль, можуть бути помічені в іншого різновиду, особливо у різновидів, найбільш тісно пов'язаних з нами – ссавців та птахів. ...ці тварини мають дуже схожу на нашу нервову систему, яка також реагує, як і наша, коли тварина перебуває в подібних обставинах, в яких ми відчували б біль... Те, що ми повинні зробити, – це впустити тварин у сферу нашої моралі та припинити вживати їхні життя для будь-якої нашої тривіальної мети» [11, с. 8 – 9; 13] (переклад наш. – *Т. Ф.*).

На нашу думку, свідомо та активна позиція громадськості впливає на темпи упровадження ідей сталого розвитку та принципів захисту тварин в управлінські процеси на місцевому, регіональному, державному та глобальному рівнях. Для сталого розвитку є важливим рівень зрілості громадянського суспільства. Чітке усвідомлення важливості та необхідності дотримуватися принципів етичного ставлення до навколишнього середовища з усім його різноманіттям. Так, в Україні у 2006 р. був прийнятий Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», в якому згідно зі ст. 6 передбачено: «...виховання гуманного ставлення до тварин є важливою складовою частиною етичного, культурного та екологічного виховання громадян. Виховання гуманного ставлення до тварин передбачає формування високого рівня еколого-етичної свідомості та культури громадян. Виховання гуманного ставлення до тварин забезпечується шляхом викладання курсів з екологічної етики та гуманного ставлення до тварин у дошкільних навчальних закладах, у системі загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти» [9]. Оскільки екологічний світогляд є важливим як для кожного громадянина, так і для

соціального організму в цілому, саме тому екологічна освіта (включаючи виховання), особливо дітей, має життєво важливе значення [3, с. 170 – 171].

У Канаді виконуються подібні проекти публічно-приватного партнерства у галузі захисту навколишнього середовища; у США – у галузі природоохоронної діяльності [2, с. 33 – 34]. Таким чином, сфера добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження є частиною природоохоронної діяльності, але у вітчизняних реаліях потребує виокремлення в окремий напрям для більш ефективного впровадження проектів публічно-приватного партнерства. Адже, як зазначають Л. О. Бондар, В. В. Кузова та О. А. Устименко, з усіх можливих природоохоронних проектів «специфічними суб'єктами екологічних правовідносин є тварини, які отримали правосуб'єктність згідно із Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Вони мають тільки природні права, що закріплені за ними зазначеним законом: право на захист від жорстокого поводження, на евтаназію, на спілкування із подібними до себе, на гуманне поводження з ними тощо» [1, с. 29]. Тобто законодавчо права за тваринами визнаються, але не всіма членами суспільства сприймаються. Спільна активність представників громади, бізнесу та місцевих органів влади в напрямі розробки та впровадження просвітницьких, зоозахисних і природоохоронних проектів уможливується у вигляді публічно-приватного партнерства як об'єднання зусиль зацікавлених сторін-партнерів у вирішенні цієї проблеми. На наше переконання, така співпраця може стати ефективним інструментом для поліпшення умов життя як тварин, так і суспільства, поступово сформувавши новий світогляд суспільства в системі взаємодії природа-людина за принципами концепції сталого розвитку.

В українському суспільстві вже сьогодні громадські рухи із захисту тварин є достатньо розвинутими та активними, мають декілька векторів діяльності, а саме:

- вирішення проблем безпритульних тварин (у нашому регіоні найчастіше жертвами урбанізації стають саме колишні домашні тварини, які з різних причин опиняються на вулиці);
- вирішення проблем диких тварин (залучених до полювання, задіяних у розважальному бізнесі або тих, що перебувають у неволі);
- вирішення проблем тварин на фермах.

Останні два пункти достатньо складні для розв'язання без підтримки громадських ініціатив державними службовцями профільних міністерств,

посадовими особами місцевого самоврядування, політичної волі в державі та змін у законодавстві. Безпритульними тваринами здебільшого опікуються лише громадські організації та волонтери. В Україні, відповідно до існуючого законодавства, проблему безпритульних тварин вирішують або через схему «відлов – стерелізація – вакцинація – повернення», або через відлов та утримання в притулках для безпритульних тварин.

На відміну від України, де притулки для тварин здебільшого слугують довічним місцем утримання важкохворих тварин та тварин, які зазнали важких травм від людини, у європейських країнах притулок – це можливість знайти тварині господаря. Ефективність діяльності притулку за кордоном визначається кількістю тварин, яким знайшли господаря. Притулки діють як центри утримання тварин, підібраних на вулицях та переданих власниками, які вирішили відмовитися від тварини, і водночас як центри передачі тварин новим власникам. Вони поділяються на три типи:

1. Притулки необмеженого прийому (муніципальні контракти).
2. Притулки обмеженого прийому (громадські).
3. Притулки приватних некомерційних організацій, які мають контракт з муніципалітетом міста або округу (публічні контракти).

У муніципальних притулках термін обов'язкового утримання тварини триває в середньому до 14 діб. За цей час тварини можуть бути повернені власникам, передані новим власникам або лабораторіям, передані громадському притулку для подальшого утримання, оскільки довічно утримувати тварин у муніципальних притулках неможливо через недостатнє фінансування та велику кількість тварин, які потребують місця проживання. Не влаштовані за цей час тварини присипляються. Такі заходи мають місце через те, що в притулках такого типу завжди повинні бути місця для прийому тварин. Всесвітня організація захисту тварин (World Society for the Protection of Animals) та організація «Люди за етичне поводження з тваринами» (People for the Ethical Treatment of Animals) в США дотримуються позиції, що приспати тварину гуманніше, ніж кинути її напризволяще на вулиці і приректи на жорстоку смерть.

Громадські притулки функціонують без присипляння тварин, але вони зазвичай мають обмежену кількість місць і велику чергу очікування з тих власників, які бажають віддати своїх тварин.

Приватна організація з публічним контрактом – притулки третього типу – належить приватним некомерційним організаціям, які уклали договір з муніципалітетом міста або округу на проведення робіт з контролю чисельності тварин і впровадження правил, що стосуються населення. Іноді притулок слугує лише для утримання підібраних тварин або тварин, від яких відмовились, у той час як співробітники служби вилову тварин і контролю правил утримання працюють під керівництвом і наглядом департаменту поліції. В інших випадках приватна організація може наймати, навчати і стежити за роботою співробітників служби вилову тварин, а не тільки надавати приміщення для знайдених тварин.

Приватні організації отримують фінансово-матеріальне забезпечення від місцевої влади на утримання служби контролю чисельності тварин, хоча вони можуть також збирати приватні пожертвування для фінансування інших програм, таких як навчання гуманного поводження з тваринами і порятунок тварин. Як правило, організації, що забезпечують муніципальні програми, зобов'язані утримувати притулок, що допускає евтаназію невлаштованих тварин, тобто притулок необмеженого прийому.

Основним доходом притулків є пожертвування. На відміну від вітчизняного податкового законодавства, більшість законодавств європейських країн дозволяє фізичним або юридичним особам спрямовувати частину своїх податків не до державної казни, а до благодійного фонду, що суттєво допомагає існуванню притулків за кордоном. Проте, згідно зі ст. 26 п. 24, 25 Закону України «Про місцеве самоврядування», сільські, селищні, міські ради на пленарних засіданнях вирішують питання щодо «встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України; утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди» [3]. Ця норма закону, на нашу думку, дає можливість вирішувати проблеми у сфері захисту тварин на основі міжнародного досвіду.

Підсумовуючи вищезазначене, слід виділити такі основні передумови формування публічно-приватного партнерства в Україні, як:

- стрімка урбанізація, розростання міст (територій заселення);
- формування суспільства споживання;
- стрімке скорочення природних ресурсів, флори та фауни через збільшення масового споживання.

Основні групи тварин, які найбільше страждають від господарської діяльності людини і потребують усвідомленого захисту, у тому числі від жорстокого поводження та створення гідних умов життя, є такі:

- фермерські тварини (на забій, харчування, хутряна промисловість);
- тварини на станціях для вимуштровування (для принади, полювання);
- лабораторні тварини;
- тварини у розважальній індустрії (цирки, дельфінарії, приватні міні-зоопарки);
- безпритульні тварини (колишні домашні тварини, покинуті власниками з різних причин).

Подальше регулювання захисної діяльності цих груп тварин має відбуватися з урахуванням міжнародних тенденцій та зобов'язань України відповідно до національного законодавства, побудованого з урахуванням концепції п'яти свобод, розробленої у Великій Британії Радою з охорони сільськогосподарських тварин у 1977 р., яка використовується багатьма країнами світу для оцінювання добробуту свійських тварин, а саме:

- свобода від голоду і спраги (надання доступу до води та їжі, які підтримують гарне здоров'я і активність).
- свобода від дискомфорту (надання відповідного середовища для проживання, включаючи житло і місце для сну та відпочинку).
- свобода від болю, травм або хвороби (надання превентивних заходів або ранньої діагностики та лікування).
- свобода природної поведінки (надання достатнього місця, відповідних сприятливих умов і пристосувань, а також компанії собі подібних).
- свобода від страху і стресу (забезпечення відповідних умов і ставлення, які виключають моральні страждання) [7]. Ці основні природні права тварин мають забезпечуватися в будь-якому розвиненому суспільстві.

З огляду на проаналізовані тенденції та відповідно до принципів концепції сталого розвитку, а також керуючись законами України «Про місцеве самоврядування», «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими нормативно-правовими актами та міжнародними документами слід звернути увагу на доцільність упровадження

нових форм співпраці влади, бізнесу, громади у вигляді публічно-приватного партнерства та реалізації на цій основі проектної діяльності в зазначеній сфері.

Для захисту диких тварин, які зазвичай використовуються в хутряній промисловості, на станціях вимуштровування, полюваннях, у цирках, приватних міні-зоопарках, та забезпечення їм належних умов існування варто створювати біосферні заповідники, реабілітаційні центри, подібні до тих, що вже існують у Херсонській області (Асканія Нова), у Карпатах (реабілітаційний центр для бурих ведмедів; Карпатський біосферний заповідник). Це відповідатиме правилам утримання тварин та дотриманню їх природних прав. Як зазначає Р. Неш у своїй праці «Права природи. Історія екологічної етики», дика природа, у тому числі й тварини, повинна мати моральні права на життя, свободу та щастя. Зокрема, дика тварина повинна мати право на життя, на свободу від людського втручання, на захист від страждання, на продовження життя, право на здорове середовище проживання, на прагнення до щастя, на процвітання, самореалізацію, реалізацію еволюційного потенціалу тощо [8, с. 5, 7]. Для цього в Україні існують передумови у вигляді вищезазначеної ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» [10].

Також ефективними, на наш погляд, проектами публічно-приватного партнерства можуть стати новітні зоопарки за прикладом центрально- та західноєвропейських зоопарків без кліток, але з природними бар'єрами (Відень, Прага, Цюріх). На базі таких закордонних зоопарків відбуваються наукові дослідження з розведення та спасіння рідкісних видів тварин та птахів, а також збереження рідкісних видів рослин. Такі зоопарки, як відомо з історії їх розвитку, проектувалися за наказом імператора, керувалися урядом та профільними міністерствами, здебільшого культури та освіти. З часом деякі із зоопарків ставали приватними, а деякі лишалися державними. У такий спосіб слід побудувати роботу і у вітчизняних новітніх зоопарках, які можуть стати науково-дослідними майданчиками для учених, а в розвитку інфраструктури зоопарків зможе брати участь приватний бізнес, що, у свою чергу, сприятиме поліпшенню умов утримання тварин та наданню якісних освітніх та культурних послуг населенню.

Для реалізації подібних проектів та залучення іноземних інвестицій також існують законодавчі передумови, визначені в ст. 33, 35 Закону України «Про місцеве самоврядування», а саме: «...до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать власні повноваження: підготовка і подання на затвердження

ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля»; «підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні»; «...вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями» [10]. Такі проекти з побудови та розвитку біосферних, екологічних заповідників, акваріумів, реабілітаційних центрів, новітніх зоопарків, замість радянського зразка зоопарків або цирків з тваринами, можуть стати проектами публічно-приватного партнерства, інвестиційними та інфраструктурними проектами, джерелом бізнес-інвестицій, розвитку економічного, іміджевого та соціального складника регіонів. Контроль за дотриманням умов утримання тварин може бути покладений на поліцію, санітарно-епідеміологічну службу, ветеринарів та науковців зі сфери природничих наук, громадських представників зоозахисних та природоохоронних організацій та їх об'єднання.

Для захисту фермерських тварин, дотримання належних умов утримання та умертвіння і нагляду за тим, наскільки підприємець дбає про навколишнє середовище під час підприємницької діяльності прийнято низку нормативних документів, а саме: Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», міжнародні зобов'язання України щодо захисту навколишнього природного середовища, інші нормативно-правові акти. Також у ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування» передбачено, що «до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать делеговані повноваження щодо здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворення лісів» [10]. З метою інституційних змін та поліпшення нормативно-правової бази в частині регламентації умов утримання тварин на фермах та ведення такого підприємництва ми вбачаємо ефективною співпрацю представників громадських організацій, статутною метою яких є захист тварин та екологічна діяльність, службовців профільних міністерств та зацікавлених представників аграрного і ветеринарного бізнесу в робочих групах і подальше ініціювання розробки законопроектів у місцевих радах та у Верховній Раді України.

Тварин, які звикли жити разом з людьми і залежать від людей набагато більше, аніж дикі тварини, доцільно, на наше переконання, вилучати з вулиць або у власників (за рішенням суду, за неналежні умови утримання або жорстоке поводження з твариною) на постійне утримання до притулків. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» «...органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо надання в концесію об'єктів права комунальної власності; приймати рішення про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади» [10]. Таким чином, притулки для тварин можуть бути побудовані в межах публічно-приватного партнерства між місцевою владою та неприбутковою організацією, місцевою владою та приватним бізнесом. Також місцеві органи влади можуть підтримувати такі суспільні зміни. Наприклад, заохочувати екологічне підприємництво або проекти зі збереження природного та тваринного різноманіття за рахунок встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України; утворювати цільові фонди в рамках їх повноважень для розвитку проектів зі збереження довкілля та біологічного різноманіття.

Також притулки для тварин, створені за муніципальним або публічним контрактом (за аналогією із зарубіжними притулками), можуть одночасно бути готелями для свійських тварин, центрами зоотерапії для дітей та дорослих, ветеринарними клініками з пільговими цінами на обслуговування свійських тварин, де частина витрат буде відшкодовуватися в рамках відповідної міської програми. Це підвищить рівень надання публічних послуг громадянам та сприятиме створенню безпечного середовища для комфортного проживання в населених пунктах.

Важливим також є прийняття рішення на національному рівні про відмову від евтаназії для цілком здорових тварин. Повне вилучення безпритульних тварин з вулиць та утримання їх у притулках із внесенням до загального реєстру безпритульних тварин. Активні заходи з подальшого пошуку нових власників. Для цього в рамках публічно-приватного партнерства за доцільне було б розробити та запровадити міську або регіональну освітню програму, яка б популяризувала звичку адаптації тварин із притулків. На нашу думку, це сприятиме підтримці екологічної культури населення та підвищенню відповідальності власників тварин, поліпшенню життя громади.

Висновки. Вищезазначене переконливо свідчить про необхідність упровадження підходів та різних форм публічно-приватного партнерства та освітньої політики в цьому напрямі. Окремими напрямами дослідження можуть стати розроблення та запровадження освітніх програм як для школярів з метою підвищення екологічної свідомості та відповідальності молоді, так і для дорослих громадян. Цікавим напрямом може стати упровадження подібних тренінгів у колективах державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, представників державної влади, політиків з метою розширення їх освіченості задля прийняття управлінських рішень з урахуванням етико-екологічного складника.

У підсумку публічно-приватне партнерство у сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження зачіпає багато сфер життя громади та держави, відкриває нові можливості для розвитку територіальних громад з урахуванням їх природного потенціалу, є ефективним інструментом досягнення безпеки та добробуту не лише тварин, але й суспільства в умовах актуалізації принципів концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. **Бондар Л. О.** Екологічне право України : навч. посіб. / Л. О. Бондар, С. В. Курзова. – 2-е вид., доповн. та переробл. – Харків : Бурун кн., 2008. – 368 с.
2. **Грищенко С.** Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : практ. посіб. для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко. – Київ : ФОП Москаленко О.М., 2011. – 140 с.
3. **Загорський В. С.** Екологічна освіта, культура та інформація в системі формування екологічної мережі / Загорський В. С., Борщук Є. М. // Розвиток заповідної справи в Україні і формування пан'європейської екологічної мережі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (11 – 13 листоп. 2008 р., м. Рахів). – Рахів : [б. в.], 2008. – С. 168 – 172.
4. **Зубченко Н. І.** Регіональне (не-європейське) співробітництво держав в сфері добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження / Н. І. Зубченко // Правова держава. – 2014. – № 17. – С. 102 – 106.
5. **Європейська** хартія місцевого самоврядування (дата ратифікації 15.07.1997) – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_0366 (дата звернення 10.12.18).

6. **Кононенко О. Ю.** Актуальні проблеми сталого розвитку : навч.-метод. посіб. / О. Ю. Кононенко. – Київ : Прінт сервіс, 2016. – 109 с.
7. **Концепція** п'яти свобод тварин 1977 р. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Концепція_П%27яти_свобод (дата звернення 14.11.18).
8. **Нэш Р.** Права природы. История экологической этики / Нэш Р. – Киев : Киевский эколого-культурный центр, 2001. – 166 с.
9. **Про захист** тварин від жорстокого поводження : Закон України від 4 серп. 2017 р. № 3447-15. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (дата звернення 23.11.18).
10. **Про місцеве** самоврядування : Закон України від 4 листоп. 2018 р. № 280/97-ВР – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.12.18).
11. **Сингер П.** Человек и животное равны / Сингер П. // Гуманит. эколог. журн. – 2003. – Т. 5. Спецвыпуск. – С. 8 – 13.

List of references

1. **Bondar L. O.** Ekolohichne pravo Ukrainy : navch. posib. / L. O. Bondar, S. V. Kurzova. – 2-e vyd., dopovn. ta pererobl. – Kharkiv : Burun kn., 2008. – 368 s.
2. **Hryshchenko S.** Pidhotovka ta realizatsiia proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva : prakt. posib. dlia orhaniv mistsevoi vlady ta biznesu / S. Hryshchenko. – Kyiv : FOP Moskalenko O.M., 2011. – 140 s.
3. **Zahorskyi V. S.** Ekolohichna osvita, kultura ta informatsiia v systemi formuvannia ekolohichnoi merezhi / Zahorskyi V. S., Borshchuk Ye. M. // Rozvytok zapovidnoi spravy v Ukraini i formuvannia panievropeiskoi ekolohichnoi merezhi : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (11 – 13 lystop. 2008 r., m. Rakhiv). – Rakhiv : [b. v.], 2008. – С. 168 – 172.
4. **Zubchenko N. I.** Rehionalne (ne-yevropeiske) spivrobotnytstvo derzhav v sferi dobrobutu tvaryn ta zakhystu yikh vid zhorstokoho povodzhennia / N. I. Zubchenko // Pravova derzhava. – 2014. – № 17. – S. 102 – 106.
5. **Yevropeiska** khartiia mistsevoho samovriaduvannia (data ratyfikatsii 15.07.1997) – Rezhym dostupu : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_0366 (data zvernennia 10.12.18).

6. **Kononenko O. Yu.** Aktualni problemy staloho rozvytku : navch.-metod. posib. / O. Yu. Kononenko. – Kyiv : Print servis, 2016. – 109 s.
7. **Kontsepsiia** piaty svobod tvaryn 1977 r. – Rezhym dostupu : https://uk.wikipedia.org/wiki/Kontsepsiia_P%27yaty_svobod (data zvernennia 14.11.18).
8. **Nesh R.** Prava prirodyi. Istoriya ekologicheskoy etiki / Nesh R. – Kiev : Kievskiy ekologo-kulturniy tsentr, 2001. – 166 s.
9. **Pro zakhyst** tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia : Zakon Ukrainy vid 4 serp. 2017 r. № 3447-15. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (data zvernennia 23.11.18).
10. **Pro mistseve** samovriaduvannia : Zakon Ukrainy vid 4 lystop. 2018 r. № 280/97-VR – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia 10.12.18).
11. **Singer P.** Chelovek i zhivotnoe ravnyi / Singer P. // Gumanit. ekolog. zhurn. – 2003. – T. 5. Spetsvyipusk. – S. 8 – 13.

Надійшла до редколегії 03.12.18